

Vyhodnotenie Medzinárodného roku planéty Zem (IYPE): Lisabonská medzinárodná konferencia *Planet Earth, Present for the Future*

Recapitulation of the *International Year of Planet Earth (IYPE): Lisbon International Conference Planet Earth, Present for the Future*

Parque das Nações 20. – 22. 11. 2009

JOZEF MICHALÍK

Geologický ústav SAV Bratislava

Abstract: The conference Planet Earth Lisbon Event 2009 (PEL2009), held in Lisbon on 20.–22. November 2009, is briefly reported, emphasizing its main results. The conference under the auspices of Portugal president Anibal Cavac Silva and the state government closed the International Year of Planet Earth (2007–2009). The increased responsibility of leading world politicians concerning the Earth and related sciences belongs among the main contributions of IYPE. During conference an important role of eighty national and regional IYPE committees and thousands of educational and Earth-protection activities were summed up. As an example of geological activities there was presented the project OneGeology (reported by EuroGeoSurveys), focussed on forming of digital database for geological map of the world for a new platform of web site Google Earth. The initiative GeoAlpine intends to form educational mountain paths crossing Alpine ridges. The role of renewable resources should be increased in the future. Important is an invoked interest of young people in Earth sciences. Based on IYPE the Slovak Geological Committee has organized a series of educational presentations, exhibitions and conferences in 2007–2009.

V Parku národov v Lisabone sa v dňoch 20. až 22. novembra pod záštitou portugalskej vlády a prezidenta Portugalskej republiky Aníbala Cavaca Silvu konala záverečná konferencia Medzinárodného roku planéty Zem nazvaná *Planet Earth Lisbon Event 2009* (PEL 2009). Konferenciu na záver triénia IYPE, ktorú z poverenia portugalského národného výboru IYPE organizovala spoločnosť Bombazine, viedli predseda organizačného výboru IYPE Eduardo F. J. de Mulder a predseda portugalskej Komisie pre UNESCO Fernando Andresen Guimaraes.

Eduardo de Mulder, výkonný riaditeľ sekretariátu IYPE, konštatoval, že najdôležitejšiu zložku IYPE tvorilo osemdesiat národných a regionálnych výborov IYPE, ktoré stmelili kľúčových účastníkov z viacerých, občas súperiacich organizácií. PEL 2009 združila vedcov, politikov a priemyselníkov, aby v závere triénia Medzinárodného roku planéty Zem (2007 až 2009) zhodnotili výsledky a perspektívy IYPE. Táto retrospektíva dominovala celému podujatiu a odrážal ju aj podtitul PEL 2009: *Planéta Zem, dar pre budúcnosť*. PEL 2009 vytýčila tri dôležité témy, ktoré boli blízke zameraniu IYPE a príkladom úloh udržateľného rozvoja: Obnoviteľné zdroje energie, Udržateľné obhospodarovanie krajiny a vody a Planéta Oceán. Tieto témy boli osvetlené z hľadiska politiky, vedy a priemyslu.

Predseda Európskej komisie José Manuel Durao Barroso ocenil snahu primäť na politickej úrovni vedúcich politikov, aby v decíznych procesoch venovali viac pozornosti vede a poznávaniu Zeme tak, aby sa spoločnosť stala bezpečnejšou a prosperujúcejšou. O úspechoch v tomto smere referoval bývalý prezident Portugalskej republiky Mario Soares, portugalská ministerka životného prostredia a rozvoja Dulce Passaro a ministerka výchovy a školstva Kapverdských ostrovov Vera Duarte. Angolská ministerka životného prostredia Fatima Jardin a tanzánsky minister školstva a vedy Jumanne A. Maghembe ocenili iniciatívu angolských geológov, ktorá vyústila do vytvorenia Afrického fóra pre rozvoj, tesne spolupracujúceho s IYPE.

Alberto Riccardi, predseda Medzinárodnej únie geologických vied, kladne zhodnotil fakt, že od začiatku triénia IYPE v roku 2007 sa realizovali tisícky aktivít. Významná časť z nich sa vzťahovala na výchovu a vzdelávanie. Práve vzdelanie a informácie sú základnou požiadavkou sociálno-politického a ekonomického rozvoja. Geovedné vzdelanie a osвета majú základný význam pri vytváraní bezpečnejšej, zdravšej a bohatšej globálnej spoločnosti. Nórska ministerka výskumu a vzdelávania Tora Aasland ocenila pokrok v geovednom poznaní, riaditeľ UNESCO pre prírodné vedy Walter Erdelen

zasa vzrast záujmu uchádzačov o štúdium geovied (najmä na nemeckých univerzitách) v ostatných troch rokoch.

OneGeology je iným typom aktivít IYPE. O tejto oblasti referoval Marko Komac z *EuroGeoSurveys*. Ambíciou tejto aktivity je spojiť geologické poznatky získané najmä geologickým mapovaním vo všetkých krajinách sveta. Vytvára sa tak digitálna databáza, ktorá sa potom prekladá do jednotného počítačového jazyka. Plánovaným výstupom je digitálna odkrytá geologická mapa, ktorá môže prípadne vyústiť do ďalšej dimenzie populárnych geografických webových stránok ako Google Earth. Od začiatku sa k tejto iniciatíve pridalo už 113 národných geologických služieb.

Iniciatíva *GeoAlpina* spojila geologické komunity alpských zemí, ktoré vytvorili súbor náučných ciest križujúcich alpské hrebene prístupný verejnosti. Aj Slovensko v spolupráci s poľskými kolegami pripravuje vydanie mapy a publikácie sprístupňujúcej širokej verejnosti geovedné poznatky o stavbe a vývoji Vysokých Tatier, realizuje sa príprava a vyhlásenie geoparkov. Iným úspešným výstupom IYPE bola idea *Earth Learning*, zabezpečujúca elegantný spôsob pomoci učiteľom pri vysvetľovaní neraz zložitých geologických problémov. Bola vydaná séria vedeckých publikácií zaoberajúcich sa prakticky všetkými hlavnými témami IYPE. Prvé zväzky zabezpečilo vydavateľstvo Springer-Verlag.

V referátoch k odborným témam konferencie odznelo viacero zaujímavých príspevkov. Známy britský publicista, profesor zoológie Oxfordskej univerzity Aubrey Manning konštatoval, že rastúca potreba energií nielen ohrozuje ekonomiku a politickú stabilitu zemí na celom svete, ale predovšetkým prináša obrovskú príležitosť pre geovedy a technológie. Generálny sekretár International Society of Sugar Cane Technologists Jean-Claude Audrey vyzval na širšie využívanie obnoviteľných zdrojov energií – solárnych, prílivových, veterných, hydrologických, geotermálnych, a predovšetkým biologických. Ich využívanie má ešte stále obrovské rezervy. S. Paramanathan vyzval na vedecký prístup v kampani

o globálnom otepľovaní, kde neraz prevládajú polopravdy a snaha o senzácie nad triezvymi analýzami podstaty problému. Kampaňovitý, neuvážený prístup prináša neraz viac škody než úžitku. Ako príklad uviedol malajzijský megaprojekt sebestačnosti v produkcii ryže: odlesnené a premenené na ryžové polia boli milióny hektárov serpentinitových zvetranín, čo spôsobilo produkciu potravín a vôd znečistených niklom a chrómom.

Slovenský geologický komitét sa na iniciatíve IYPE podieľal usporiadaním série popularizačných prednášok na stredných školách a v osvetových strediskách na Slovensku (Banská Bystrica, Bratislava, Liptovský Mikuláš, Nové Zámky), konferenciami usporiadanými pod záštitou Ministerstva životného prostredia a Ministerstva zahraničných vecí SR, organizovaním výstavy argentínskych dinosaurov v stredisku Aupark v Bratislave, ale predovšetkým výstavou *Planéta, na ktorej žijeme*, v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave a v Múzeu Spiša v Spišskej Novej Vsi. Sponzorským príspevkom k akciám IYPE prispeli Hornonitrianske uhľohé bane, Nafta Gbely a Volkswagen. Podpora iniciatívy zo strany decíznej sféry bola, žiaľ, nevýrazná. V médiách (Rádio Slovensko, Rádio Devín, STV1, Markíza atď.) odznelo spolu 16 príspevkov a rozhovorov na tému IYPE, v slovenskej tlači bolo publikovaných 12 krátkych popularizačných článkov.

Hodnotenie národných komitétov na PEL 2009 naznačilo, že spoločný zámer zvýšiť geovedné povedomie medzi decíznou sférou a verejnosťou na národnej úrovni bol prinajmenšom sčasti splnený. S úspechom v mnohých krajinách sa stretla najmä snaha zvýšiť záujem mládeže o geovedy, na ktorú sa zameriavala aj iniciatíva *Young Earth Scientists* (YES). Pozvanie vybraných študentov z krajín zúčastnených v IYPE na PEL 2009 zvýraznilo významnú úlohu nastupujúcich generácií pri dosahovaní úloh udržateľného rozvoja vytýčených Organizáciou spojených národov. Ako najaktívnejšie boli ocenené národné komitáty Francúzska, Portugalska, Talianska, Tanzánie, USA, Veľkej Británie a ďalších jedenástich krajín sveta.

Eduardo F. J. de Mulder navrhol pokračovať v iniciatíve IYPE vytvorením Planet Earth Institute, ktorý by v nasledujúcich rokoch koordinoval aktivity vychádzajúce z výsledkov trienia IYPE vo všetkých zúčastnených krajinách.

